

RIHLA

KULTAMUSEON TIEDOTUSLEHTI 2/2016

RIHLAN AINEISTO ON VAPAATA KOPIOITAVAKSI
MAINITSEMALLA ALKUPERÄ.

ISSN 0780-7988

Kultamuseon tiedotuslehti

Vastaava toimittaja:

Hanna Mattila

Kultamuseo, 99695 Tankavaara

Puh 016-626 171

<http://www.kultamuseo.fi>

info@kultamuseo.fi

Painopaikka: Erweko Oy

Ilmoitushinnat: Takasivu 168 EUR

Muut sivut 1/1 84 EUR, 1/2 50 EUR, 1/3 34 EUR

Rihlan kuvat Kultamuseo, ellei toisin mainita.

Kultamuseon aukioloajat:

1.6.–30.9. avoinna joka päivä klo 9–17

1.10.–31.5. avoinna ma–pe klo 10–16

Pääsyliput:

Aikuiset 10 EUR/hlö

Koululaiset 7–16v 5 EUR/hlö

Alle 7-vuotiaat ilmaiseksi

Eläkeläiset ja opiskelijat 8 EUR/hlö

Perhelippu (2 aik+2 lasta) 22 EUR

Ryhmät (10 hlöä ja yli) 8 EUR/hlö

SISÄLLYSLUETTELO

Museonjohtajan terveiset	3
Asiamiehen aatoksia	4
Ajankohtaisia kuulumisia	6
Museo avoinna myös lauantaicin vuodenvaihteesta pääsiäiseen sekä poikkeuksellisesti loppiaisena	6
Kevättalkoot 2017 museolla	6
Kultamuseon tuki ry:n vuosikokous	6
Evert Kiviniemen kullan löytöpaikan muistolaatta paljastettiin marraskuun alussa	7
Kultamuseon museokauppatilan ilme uudistuu	8
Sodankylän kunnalta tunnustus Lapinkullan Ystävät ry:lle	8
Talkoot museolla ja maastossa	9
Kultamuseon syystalkoissa ulkoalue talvikuntoon	9
Tulossa: talkoot Lemmenjoella kesällä 2017	9
Me teimme sen! Härkäselkä pelastuu	10
Muut hankkeet	11
Kultamuseo mukana Lemmenjoen kultareitti -hankkeessa	11
Tankavaara näkyy ja kuuluu -hanke loppusuoralla	12
Symposium: kultaa, iridiumia, korundia ja hankkeita sekä kansannäytteitä	13
Kaliforniasta tuliaisina palkintoja ja MM-kisaisännitys vuodelle 2019	18
Mäkipurut – 65 vuotta Lemmenjoen kultahistoriaa	18
Arkistojen kätköistä: Lykylleistä joulua 144 vuoden takaa	26

MUSEONJOHTAJAN TERVEISET

Ulospäin hiljaiselta näyttävä museon vuodenvaihe on henkilökunnalle työntäyteistä aikaa. Yleisölle näkymättömät tehtävät on hoidettava silloin, kun vierailijoita on vähemmän. Näyttelyiden suunnittelua, esinehuoltoa, tilajärjestelyitä ja tulevan vuoden tapahtumia mietitään ja toteutetaan juuri nyt.

Yksi tiiviin suunnittelun ja toteutuksen alla oleva asia on Suomi100-juhlavuosi. Aloitamme juhlinnan jo loppiaisena tarjoamalla kaikille vieraillemme Suomi100-kahvit! Suunnittelun alla on myös näyttely Lapin kullantie, joka toivon mukaan on esillä ensi kesästä alkaen. Muitakin tapahtumia on tulossa, sillä museot kautta maan ovat näkyvästi mukana Suomen juhlassa. Tiedotamme niistä tarkemmin juhlavuoden kuluessa.

Museon vapaaehtoisrintamalta kuuluu myös hyviä uutisia. Lemmenjoen kultareitin työt saadaan vihdoin käyntiin ja ensimmäinen talkooleiri järjestetään Morgamin Kultalassa ensi kesäkuussa. Myös Härkäselän kunnostustyöt on aloitettu ja ensi kesänä kulttuurihistoriallisesti arvokas hirsirakennus saa uuden kivi- ja mineraalinäyttelyn. Tästä kuuluu kiitos teille, jotka autoitte meitä Mesenaatti-palvelun kautta. Te teitte tämän mahdolliseksi!

Syksyn ehkä paras uutinen oli, että Tankavaara saa Kullanhuhdonnan MM-kisat järjestääkseen vuonna 2019. Ensimmäiset suunnittelukokoontumiset asian tiimoilta on

jo pidetty ja kisahuumaa aletaan suitsimaan yhdessä kaikkien yhteistyötahojen kanssa jo ensi kesän kilpailuissa. Myös Kultamuseon rooli tulee olemaan jatkossa entistä aktiivisempi.

Vuoden lopulla on aika kiittää kaikkia matkan varrella toiminnassamme tavalla tai toisella mukana olleita: yhteistyökumppaneita, vapaaehtoisia, lahjoittajia, ystäviä... Olette tärkeitä meille. Kiitos tästä vuodesta, olkoon onni myötä myös tulevassa!

Heli Heinäaho, museonjohtaja

ASIAMIEHEN AATOKSIA

Tervetuloa kiinalaiset, tervetuloa Lappiin!

Kuluneen syksyn aikana ovat uutiskanavat antaneet meidän ymmärtää, että kiinalaiset ovat ryntäämässä Suomeen kahdella rintamalla. Toinen käsittää teollisuusinvestointeja sekä Kemiin että Kemijärvelle ja toinen kymmenien tuhansien matkailijoiden kiinnostuksen revontuliin ja Lappiin. Kummatkin uutiset ovat kullannarvoisia toteutuessaan, Kultamuseon kannalta katsottuna jälkimmäinen on luonnollisesti kiinnostavampi, onhan viime vuosina jouduttu näkemään huomattavaa kävijämäärän laskua. Tämä vuosi on onneksi näyttänyt jälleen ylöspäin suuntautuvaa käyrää, mutta ”apua” Kiinastakin tarvittaisiin päästäksemme takaisin parhaisiin vuosiin.

Miksi aina olen huolestunut kävijämäärästä? Huomattava osa museon rahoituksesta tulee omarahoituksena pääsymaksuista ja museokaupan myynnistä, jotka taas ovat suoraan verrannollisia kävijämäärään. Lippujen hinnat ovat tällä hetkellä hinta-laatusuhde huomioiden alhaiset, mutta niitä korottamallaan ei kaikkia ongelmia ratkaista, voi käydä jopa päinvastoin.

Toiveita kävijämäärän kasvusta ei ainakaan lisää se, että upea Metsähallituksen omistama Tankavaaran luontokeskus on suljettu suurimman osan vuodesta. Suuret tie-

varsioasteet ohjaavat valtatieltä komean, valaistun portin kautta alueen suurelle pysäköintipaikalle, jossa kerrotaan luontokeskuksen olevan suljettu talvikauden ja kesäviikonloppuisin. On todennäköistä, että suuri osa suljettu-kyltin lukevista käsittää koko Tankavaaran olevan suljetun ja vaikka näin ei kävisi, antaa se huonon kuvan koko alueesta. Huomiota herättää, että valtiolla on varaa pitää upeata rakennusta näyttelyineen ja auditorioineen lämpimänä sekä tiestöä pihoineen ja pysäköintialueineen vapaana lumesta. Harmi, että Lapin Kultainen Geopark-hanke ei toteutunut (vielä?). Tasokasta opastuskeskusta tarvittaisiin sen yhteyteen.

Ensi vuonna tulee kuluneeksi 40 vuotta Kultamuseon ensimmäisen lämmitettävän, ympäri vuoden avoinna olevan rakennuksen, Härkäselän Kultalan pystytyksestä Tankavaaraan. Ikää rakennuksella on lähes sata vuotta, joten se on museoesine siinä missä sen näyttelyiden sisältämät esineetkin ovat. Rakennus siirrettiin vuonna 1977 Härkäselästä Tankavaaraan, vaikka joku asiantuntija epäili sen onnistumista. Siirto ja uudelleen pystytys onnistuivat kuitenkin Työvoimaministeriön tuen ja innokkaiden talkoolaisten voimin. Se toimi muutaman vuoden museon päärakennuksena näyttely- ja työtiloineen, kunnes tilat vaih-

tuivat korukivi- ja mineraalinäyttelyyn uuden päärakennuksen valmistuttua vuonna 1983.

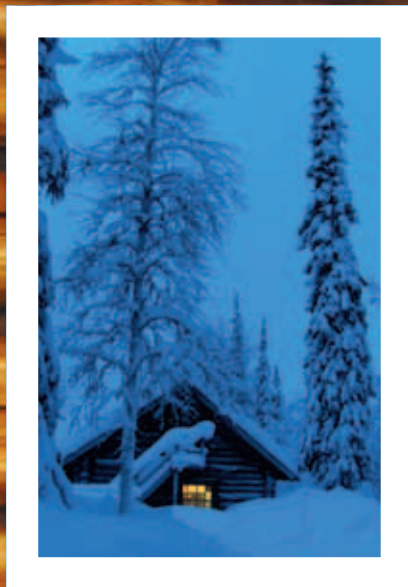
Tällä hetkellä rakennuksessa suoritetaan peruskunnostusta tavoitteena säilyttää se paitsi näyttelytilana, myös arvokkaana muistona 1920-luvun kultayhtiöitten työstä. Taloudellista tukea kunnostustyöhän on saatu mm. yhteisörahoituspalvelu Mesenaatin kautta. Syvimmät kiitokset ja kumarrukset kaikille mukana olleille, oleville ja tuleville.

HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA
SUOMEN JUHLAVUOTTA 2017!

toivottaen

J. Kullinen.

Kauko Launonen
Kultamuseosäätiön asiamies

AJANKOHTAISIA KUULUMISIA

Museo avoinna myös lauantaisin
vuodenvaihteesta pääsiäiseen
sekä poikkeuksellisesti loppiaisena

www.museo100.fi

Parin viime vuoden tapaan olemme museolla päättäneet jatkaa lauantain aukioloja osan talvikautta. Talvikaudella 2016-17 on Kultamuseo avoinna myös lauantaisin seuraavasti:

31.12.2016–15.4.2017 lauantaisin klo 12–16
Tervetuloa!

Tämän lisäksi Kultamuseo on avoinna loppiaisena, perjantaina 6.1.2017 klo 10–16. Tämä liittyy valtakunnalliseen loppiaisviikonloppuun, jolla museoala juhlistaa alkavaa itsenäisyytemme juhluvuotta Museo100-hankkeen merkeissä. Loppiaisena tarjoamme myös museovieraille kahvit! Tervetuloa! ●

Kevättalkoot 2017 museolla

Ensi vuoden kevättalkoot museolla
järjestetään
pe–su 24.–26.3.2017

TERVETULOA!

Lisätietoja:
puh. 016-626 171
info@kultamuseo.fi

Kultamuseon tuki ry:n vuosikokous

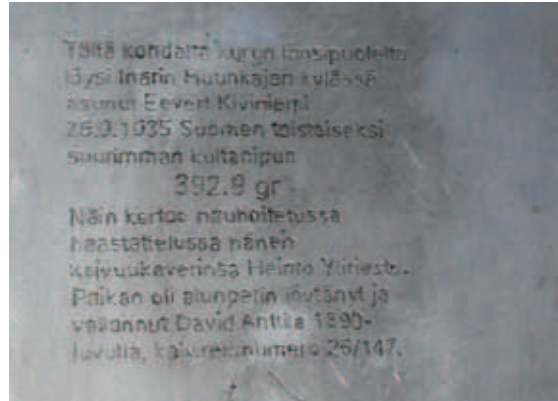
Kultamuseon tuki ry:n
vuosikokous pidetään
sunnuntaina 26.3.2017
alkaen klo 12.00

Kultamuseon auditoriossa.
Vuosikokouksessa käsitellään
sääntömääräiset asiat.

TERVETULOA!

Evert Kiviniemen kullan löytöpaikan muistolaatta paljastettiin marraskuun alussa

Inarin Huuhkajasta kotoisin oleva Evert Kiviniemi löysi syyskuussa 1935 Luton varresta Suomen suurimman kultahipun. Paikka sijaitsee lähellä Saariselkää ja Laanilaa. Paikan lähelle ei aiemmin ole pystytetty tai laitettu merkkiä löytöpaikasta. Tilanne korjattiin keskiviikkona 9. marraskuuta. Pienehkö seurue kokoontui asentamaan muistolaatan paikoilleen lähelle löytöpaikkaa. Laatan idea oli Lauri Skantsin ja sen toteutti Erkki Kreivi. Uteliaimmille tiedoksi, että Prospektorin kaivoksen ns. Luton kuilulta Laanilasta ei ole kovin pitkä kävelymatka paikalle. ●

Kultamuseon museokauppatilan ilme uudistuu

Syksyn ja syystalven aikana on kulis- seissa tapahtunut ja marraskuun alku- puolelta lähtien myös museokaupan tiloissa. Museokaupan ilmettä ollaan uudis- tamassa. Hyllyt on maalattu jo aikaa sitten,

marraskuun alussa oli seinien vuoro. Ehkä jo joulun tienoilla tai viimeistään ensi vuoden alkupuolella museolla vierailevat pääsevät tekemään ostoksiaan uudennäköisessä mu- seokaupassa. ●

Sodankylän kunnalta tunnustus Lapinkullan Ystävät ry:lle

Lo- kakuisen kultasymposiumin yhtey- dessä Sodankylän kunta antoi Lapin- kullan Ystävät ry:lle tunnustuksen kunnan pöytäviiriin muodossa. Sodankylän

kunnan hallituksen jäsen Arja Mäkitalo ojen- si tunnustuksen Lapinkullan Ystävien kasööri Esko Oravalle kiittäen toiminnasta ja kannusti jatkamaan samaan tapaan. ●

TALKOOT MUSEOLLA JA MAASTOSSA

Kultamuseon syystalkoissa ulkoalue talvikuntoon

Kultamuseon syystalkoot järjestettiin symposiumin jälkeisenä viikonloppuna eli perjantai–sunnuntai 7.–9.10. Viikonloppu kokosi yhteen vajaan kymmenen talkoolaista ja kaikille löytyi töitä.

Toiminnan kaava oli tuttu jo aiemmilta vuosilta: järjesteltiin ja siistittiin ulkomuseoalue rakennuksineen talviteiloilleen ennen lumien tuloa. Lisäksi harvennettiin ja raivattiin hyväkokoiselta alueelta pusikoita pois. ●

Tulossa: talkoot Lemmenjoella kesällä 2017

Kesän 2017 aikana järjestetään Lemmenjoen Morgamin Kultalassa ja sen ympäristössä talkoot. Ne liittyvät hiljattain käynnistyneeseen Lemmenjoen kultareitti-projektiin. Lemmenjoen ensimmäinen talkooleiri pidetään maanantaista perjantaihin 12.–16.6.2017. Toinen talkooleiri järjestetään tiistaista lauantaihin 22.–26.8.2017. Kummallekin talkooleirille otetaan mukaan 6–8 talkoolaista.

Jos olet kiinnostunut talkootoiminnasta voit ilmoittautua sähköpostilistallemme talkoosivujemme lopussa olevalla lomakkeella osoitteessa:

<http://www.kultamuseo.fi/museo/pages/fi/kultamuseo/vapaaehtoistyoe-ja-talkoot.php>

Voit myös ottaa yhteyttä sähköpostitse:

info@kultamuseo.fi ●

Lemmenjoen Morgamin pihapiirin aitta.

Me teimme sen!

HÄRKÄSELKÄ PELASTUU

Mesenaatit lähtivät innolla mukaan rahoituskampanjaamme! Saimme kasaan Mesenaatti.me –palvelun avulla yhteensä 4 620 euroa. Tempaus on saanut upeasti näkyvyyttä sekä sosiaalisessa mediassa että paikallislehdissä. Lisäksi Sodankylän kunta on tukenut Härkäselän kunnostusta. Inarin taholta vastaus ei ollut valitettavasti yhtä positiivinen.

Vaikka talvi painaa päälle, nyt ensi alkueen aloitamme hirsirakennuksen rungon jäykistämisen. Lisäksi saamme korjattua Härkäselän lahonneet puuosat sekä ikkunat. Tätä kirjoitettaessa neuvotellaan vielä aikatauluista, mutta näillä näkymin työmaa käynnistyy heti itsenäisyyspäivän jälkeen. Laitamme tietoa töiden etenemisestä Tankavaaran Kultamuseon Facebook-sivulle sekä hanketta rahoitta-

neiden sähköpostiin tulevalla uutiskirjeellä.

Saatte siis jatkossakin kuulla, mitä Härkäselässä tulee tapahtumaan ja mikä on upea lopputulos vuonna 2017.

Mesenaatti.me-palvelussa lahjoittaneiden vastikkeiden lähettäminen on aloitettu. Kirjat, T-paidat ja colleget ovat jo lähtövalmiina uusille omistajilleen. Kullanhuudonnan oppitunnille on mahdollista päästä koko vuoden 2017 ajan, joten pitempimatkalaisetkin ehtivät vaikka hiihto- tai kesäloman aikaan vierailta Tankavaaran Kultamuseossa.

Nimikkoneliöt ja ainajäsenkortit lähetämme postitse.

Kiitämme ja kumarramme kaikille mesenaateille, joita ilman tämä hanke olisi ollut vaarassa kariutua. Me teimme sen, yhdessä! ●

Heli Heinäaho

MUUT HANKKEET

Kultamuseo mukana Lemmenjoen kultareitti -hankkeessa

Syyskuussa käynnistyi Metsähallituksen vetämä Lemmenjoen kultareitti -hanke, jossa Kultamuseokin on yhteistyötahona mukana. Hanketta on suunniteltu ja valmisteltu parisen vuotta ja nyt päästiin hankerahoituksen hyväksymisen jälkeen itse käytäntöön. Vetovastuussa on siis Metsähalli-

tus ja mukana yhteistyössä ovat Inarin kunta ja Kultamuseo sekä luonnollisesti Lapin Kulankaivajain Liitto (LKL).

Yksi näkyvä osa hanketta ovat Lemmenjoen kultareitin kohteille vierailijoita varten pystytettävät opastetaulut. Ne tulevat palvelemaan matkailijoita kertomalla alueen kulta-

*Jäkäläpään
kulttuurikeskus
on yksi hankkeen
kohteista. Jäkäläpäällä
toimi 1950-luvulla
tunturikenttä
pienlentokoneille
ja lautarakennus
"terminaalina".
Myöhemmin
rakennuksesta tuli
Yrjö "Karhu" Korhosen
kirjasto ja Jäkäläpään
kulttuurikeskus.*

historiasta sekä siihen liittyvistä aiemmista ja nykyisistä käytänteistä niin kullankaivun historian ja nykyisyyden kuin Metsähallituksen ja maankäytön kannaltakin.

Ensi kesänä hankkeeseen liittyen järjestetään talkooleiri Lemmenjoella. Siitä tarkemmin tämän lehden Talkoot-osiossa. ●

Kullankaivaja Jaakko Isolan kämppä pihapiireineen on Lemmenjoen kultareitin kohteita.

Tankavaara näkyy ja kuuluu -hanke loppusuoralla

Tankavaaran yhteiseen markkinointiin ja näkyvyyteen liittyvä hanke "Tankavaara näkyy ja kuuluu" lähestyy maaliviivaa. Jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että yhteishanke on esimerkiksi matkailumessuilla poikunut uusia tilauksia ja tuonut pari vanhaa tuttua takaisin sekä lisäksi uusia tiedusteluja ja yhteydenottoja. Uusille toimijoille on ollut ilahduttavaa tarjota monipuolinen kuva paikan tarjonnasta sekä toiminnan ympärivuotisuudesta. Näkyvyyttä on lisännyt esimerkiksi yhteinen "Tankavaara Gold Park"-sivusto, joka on tarkoitettu erityisesti kansainvälisiä matkanjärjestäjiä varten.

Hanke on vielä viimeistelemättä eikä loppuraporttia ole lyöty kansiin ja kirjoihin, joten kuulemme lisää tämän hankkeen yhteenvedosta ja tuloksista sekä alueen toimijoiden suunnitelmista ensi vuoden kevään ja kesän Rihlassa.

Kultamuseon vetämän hankkeen innostamana Sodankylän kunta on tehnyt selvityksen Pohjois-Sodankylän pienten matkailutoimijoiden yhteistyömahdollisuuksista. Kultainen Pohjoinen-projekti päättyy tämän vuoden puolella ja sitä rahoittaa Pohjoisimman Lapin Leader.

Symposium: KULTAA, IRIDIUMIA, KORUNDIA ja hankkeita sekä kansannäytteitä

Kultasymposium järjestettiin loka-kuun alkupuolella kaksipäiväisenä. Torstaina 6.10. oli auditoriopäivä, jolloin kuultiin mielenkiintoisia alustuksia Lapin kiviin ja mineraaleihin liittyen. Perjantaina 7.10. tutustuttiin Tankavaaran lähialueen geologiaan ja sen merkkeihin maastossa.

Torstiaamu aloitettiin kahvitella, minkä jälkeen yleisö ja luennoitsijat suuntasivat auditorioon. Puheenjohtaja Jari Huotari kertasi lyhyesti päivän kulun ja hänen jälkeensä Kultamuseosäätiön asiamies *Kauko Launonen* toivotti osallistujat ja luennoitsijat tervetulleeksi. Ensimmäisessä alustuksessa

museonjohtaja *Heli Heinäaho* kertasi itse Härkäselän historiallisen rakennuksen sekä kivi- ja mineraalinäyttelyn vaihteita. Lopuksi Heinäaho muistutti kuulijoita käynnissä olevasta kampanjasta, jolla osaltaan tuetaan Härkäselän rakennuksen pelastamista jälkipolville.

Arto Luttinen LUOMUS Geologian puolelta vei yleisön ajassa hyvin kauas taakse, kullan syntyyn saakka. Yleisölle selvisi, miksi kulta maapallollamme on siellä missä se on ja että sitä loppujen lopuksi on suhteessa yllättävän paljonkin maapallon pintakerroksissa. GTK:n *Pasi Eilu* puolestaan valotti syitä sille, miksi kalliokultaa löytyy tietyntylaisista paikoista sekä erilaisia kultamalmityypppejä meillä ja maailmalla. Hän toi esille myös kullan kulkeu-

tumistapoja kallioperässä sekä sitä prosessia, jonka ansiosta syväältä tuleva kulta jää kiveen.

Pekka Tuisku Oulun yliopiston kaivannaisalan tiedekunnasta kertoi paitsi kullasta, myös kulta-alueiden harvinaisista ja yleisemmistä metalleista ja mineraaleista. Arvokkaita ovat kulta, platinametallit, kriittiset mineraalit sekä koru- ja jalokivet. Kriittisiin mineraaleihin luetaan esimerkiksi iridium. Lounaan jälkeen Agnico Eagle Finland Oy:n *Jyrki Korteniemi* kertoi kullannetsinnästä Kittilässä. Toiminta on mielenkiintoista, mutta vaatii asiantuntemusta, resursseja ja kärsivällisyyttä eli aikaa. Esimerkkinä hän mainitsi Suurikuusikon, jossa kaivos-toiminta aloitettiin noin 20 vuoden kuluttua GTK:n tekemästä ensimmäisestä löydöstä.

Antti Peronius Lapin Kullankaivajain Liitosta kävi läpi kullankaivun oheistuotteina löytyvien kivien ja mineraalien merkitystä kaivajalle. Yleisenä linjauksena oli se, ettei niistä kovin paljon hyödy, ellei kohdalle satu jotain harvinaislaatusempaa ja särötöntä korukiveä. Ja vuosikymmenien varrella tässäkin asiassa on pätenyt ja pätee kysynnän ja tarjonnan laki.

Sodankylän kunnan edustajat *Janne Laine* ja *Anna Kantola* kertoivat tämänhetkisistä hankkeista kaivannaisalaa koskien. Laine esiteli Arctic Business Concept eli ABC-hanketta, jossa paikallisten yritysten sekä paikkakunnalle tulevien suurienkin kaivos- ja teollisuusyrityksien välille kehitetään molempia hyödyttävää yhteistyötä. Kantola puolestaan työskentelee

Regina-hankkeessa, joka painottaa kaivosalan sosiaaliskin vaikutusta. Hankkeen tavoite on mm. vahvistaa kunnan valmiuksia kaivostointaan liittyvien hyötyjen maksimoimisessa ja toisaalta riskien ja haittojen minimoimisessa niiltä osin kuin kunta niihin voi vaikuttaa.

Viimeisen alustuksen piti GTK:n *Jari Nennon*, joka kertoi jokamiehen oikeuksiin ja kaivoslakiin perustuvasta kansannäytöinnasta. GTK:lle vuosittain tulevien näytteiden määrä on noin 4000, joista vajaa neljännes menee analyysiin. Tämän perusteella tehdään vuosittain 70–100 maastokäyntiä, joista 10–15 kohdetta johtaa jatkotoimenpiteisiin. GTK palkitsee parhaat näytteet summalla, joka vaihtelee 250–4000 euron välillä.

Kasper ja retkeläisiä sillan tienoilla. Kuva: Pekka Tuisku

Näytteenotto paikalla. Kuva: Annukka Rantalainen

Retkeläiset Seppo Maunun valtauksella. Kuva: Pekka Tuisku

Perjantaiamun maastoretki starttasi pilvipoutaisessa kirpeässä syyssäässä ja osallistujajikin oli mukavasti viidentoista tienoilla. Tankavaarassa asuva geologi *Kasper von Wut-*

henau johdatteli ryhmän tutustumaan Tankavaaran lähialueen maaperään ja mineraaleihin, kultaa ja sen esiintymistä tietenkään unohtamatta. Olipa joillakin osallistujilla työvälineitä-

kin mukana – luonnollisesti, sillä joukossa oli geologeja ja geologian opiskelijoita. Retki oli palautteesta päätellen varsin antoisa ja päättyi maukkaaseen lounaaseen ravintola Wanhassa

Waskoolimieheessä. Samoin niin osallistujat kuin luennoitsijatkin kuulostivat olevan tyytyväisiä symposiumin kokonaisuantiin. Ensi vuonna sitten uudelleen, mutta eri teemalla! ●

Suomen avajaiskulkue. Kuva: Pirjo Muotkajärvi

KALIFORNIASTA TULIAISINA PALKINTOJA JA MM-KISAISÄNNYYS VUODELLE 2019

Placervillen keskusta. Kuva: Marko Touru

Tänä vuonna maailmanmestaruuksista kisattiin Kalifornian lämmössä Placervillessä, samoilla tienoilla, jossa kuuluisa ja globaalit mittasuhteet saavuttanut kulturyritys sai alkunsa vuonna 1848. Ja olipa noilla kultakentillä saanut oppinsa osa lvalojoen 1870-luvun kulturyritykseen osallistuneista kaivajistakin. Syyskuuisissa MM-kisoissa oli noin 500 osallistujaa ja eri maita edustettuina kutakuinkin 20. Kisoista lähetettiin livestreamausta ja lähetyksellä oli parhaimmillaan yli 5 miljoonaa katsojaa – Amerikan malliin siis!

Suomalaiset menestyvät varsin hyvin kisoissa. Virallisista sarjoista tuli kolme kulta-

mitalia sekä pari-kolme himmeämpää mitalia. Epäviraalisista sarjoista tuli 3-4 lisää. Yksi virallisen sarjan kultamitali saatiin Tankavaaraan, kun Seppo Mauno vaskasi perinnevaskoolisarjan parhaimmaksi. Mauno on maailmanmestaruuskisoista saanut jo 15 mitalia sekä vaskannut mitalin jo kolmansissa peräkkäisissä MM-kisoissa. Tankavaaraan tuli myös pronssia, sillä Kasper von Wuthenau otti kolmannen sijan miesten sarjassa. Jahka mitalistit olivat kotiutuneet kisoista takaisin Tankavaaran mälle, pidettiin luonnollisesti mitalijuhlat!

”Kaikki hiput talteen mahdollisimman nopeasti”

Seppo Mauno kertoo pitäneensä kisojen tunnelmasta ja Kalifornian maisemista. Palvelu niin hotellissa kuin yleisestikin oli pelannut mainiosti ja ihmiset olivat ystävällisiä. Miinusta tuli esimerkiksi kisajuontajan liian pitkistä puheista, jotka viivästyttivät erien aikatauluja. Myös järjestelyt sakkasivat välillä mm. erien uusintojen muodossa eikä tulospalvelukaan alussa pelannut mallikkaasti. Tämä mennee Maunon mielestä kokemattomuuden piikkiin, sillä järjestelyihin tuli rutiinia loppua kohden

kokeneempien järjestäjien neuvottua kollegoitaan. Yleisvaikutelma kisoista oli kaiken kaikkiaan rento ja mukava.

Mikä oli sitten kultamitalin salaisuus? Tekniikkana oli yksinkertaisesti periaate, että kaikki hiput pitää saada talteen ja mahdollisimman nopeasti. Maunohan oli kisoissa finaalissa seitsemässä eri sarjassa, mutta perinnevaskoolissa meni kaikki kohdalleen. Ja onhan miehellä toki jo kisakokemustakin. Sepolle nämä olivat peräti 38. MM-kisat! Mitaleita kisoista on kertynyt viitisentoista, joista kultaisia 8-9 sekä henkilökohtaisista että joukkuesarjoista. Pienemmistä kisoista kuten SM- ja EM-kisoista on mitaleita tullut melkoinen tukku lisää. Seppo on tuttu näky myös Tankavaaran vuosittaisissa SM-kisoissa, myös palkintopallilla.

Kullanhuuhdonnan MM-kisat Tankavaarassa 2019

MM-kisojen aikana pidetty Maailman Kullanhuuhtojien liiton (WGA) kokous hyväksyi torstaina 15.9. vuoden 2019 MM-kisat Suomelle. Kisoja Suomeen ja Tankavaaraan lobanneella

MM-kisojen päättäjäiset. Kuva: Marko Touru

Hyvä Suomi! Kuva: Pirjo Muotkajärvi

ryhmällä oli siis aihetta juhlaan. Kisat pidetään vajaan kolmen vuoden kuluttua Tankavaaran tutuissa maisemissa, missä maailmanmestaruuksista kilpailtiin ensi kerran vuonna 1977. Viimeisimmät MM-kisat toteutettiin täällä vuonna 2006 ja niihin osallistui yli 600 kilpailijaa parista kymmenestä maasta. Kisojen pääjärjestäjänä toimi tuolloin Kultamuseoyhdistys ry. Vuoden 2019 maailmanmestaruuskisoissa päävastuu järjestelyissä on Lapin Kullankaivajain Liitolta yhteistyökumppaneidensa tukemana. Kisat ovat ikään kuin paluu juurille, sillä 1977 kisojen järjestelyistä vastasi juuri LKL.

Tankavaaran Kultakylän Marko Touru on yksi heistä, jotka MM-kisoja olivat Suomeen ja Tankavaaraan puuhaamassa. Ensimmäinen fiilis kisaisännöiden ratkettua Suomelle oli: "juhuu!". Touru arvelee kisaisännöiden ratkeamiseen vaikuttaneen useammankin asian. Yksi niistä on, että kisavuonna on kulunut 150 vuotta Ivalojoen kultaryntäyksen alkamisesta. Toisekseen, Tankavaarastahan MM-kisaperinne on alkanut ja alueella on ko-

kemusta kisojen järjestämisestä. Myös Tankavaaran uusien yrittäjien mielenkiinnolla kisa järjestelyitä kohtaan sekä LKL:n mukanaololla on ollut osavaikutuksensa asiaan.

Tunnustuksia Tankavaaraan sekä Kalifornian upeaa luontoa

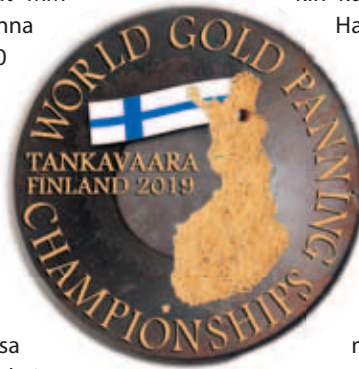
WGA muisti tankavaaralaisia myös palkintojenjakotilaisuudessa tunnustuksella. Kauko Launoselle ja Inkeri Syrjäselälle luovutettiin WGA:n vuoden 2016 kunniapalkinto työstä kullanhuuhtojien kansainvälisen yhteistyön hyväksi. Molemmat ovatkin olleet mukana MM-kisojen järjestelyissä ja myöhemmin organisaatiossa alkuajoista lähtien, ensimmäiset MM-kisat 1977 mukaan lukien.

Kalifornia oli tietenkin paljon muuta kuin pelkkää vaskauskilpailua.

Halukkaat pääsivät 1–2 viikon aikana tutustumaan alueen historiallisiin mielenkiintoiisiin kohteisiin tie numero 49 varrella sekä vaikuttavaan luontoon esimerkiksi Tahoe-järvelle tai Yosemitein kansallispuistoon suuntautuvilla oma-toimisilla retkillä. Varmaan melko monella 60 suomalaisosallistujasta on digikameraan ja tietokoneelle tallennettuna kuvia jostakin näistä paikoista, saattaapa osalla olla printattunakin.

Seuraavat MM-kisat pidetään hieman lähempänä, Skotlannin Moffatissa ja vuoden 2018 kisat puolestaan Hodruša Hámressa, Sloveniassa. Sitten onkin vuorossa Suomi ja Tankavaara. ●

Tekstin lähteinä Seppo J. Partasen juttu kisoista Kultahippu.fi-sivustolla, Pirjo Muotkajärvi, Seppo Mauno ja Marko Touru.

Viljo Mäkipuro kaivauspuuhassa Hukkakurussa, Lemmenjoella 1950-luvulla. Koekuoppa on jo miehen syvyinen.

MÄKIPUROT – 65 VUOTTA LEMMENJOEN KULTAHISTORIAA

Kaksi sukupolvea ja 65 vuotta ehtivät Mäkipurot kaivaa kultaa Lemmenjoella. Toimittaja ja kirjailija Viljo tuli tekemään lehtijuttua kullankaivajista 1940- ja -50-lukujen vaihteessa. Pari vuotta myöhemmin hän toi mukanaan perheensä, teki valtauksen ja kirjoitti ensimmäisen kirjansa Lapin kullankaivusta. 11-vuotiasta Ristosta ja parikymppisestä Sakarista tuli isänsä lisäksi Lemmenjoen elinkautisia. Nyt tuo aika on päättynyt Riston kuolemaan kesäkuussa 2016. Kaikki kolme ovat ansainneet paikkansa kullankaivun historiassa. Isä kirjoilla ja valoku-

villa, Sakke maalauksilla, Risto muistelmilla ja kaikki kovalla työllä, hiljaisella uurastuksella, loppumattomalla uskolla kultaan ja Lapin luonnon vetovoimaan.

Mäkipurot kaivoivat kultaa monilla alueen puroilla sekä yhdessä että yksin omilla valtauksillaan. He aloittivat Morgamojoan laskevalla Kotaojalla kesällä 1951, jolloin kultahistoria oli taas kerran murrosvaiheessa. Kultaryntäys oli hiipumassa, kullan hinta alhaalla, Kullervo Korhosen konekaivuyritys veti viimeisiä epätoivoisia uriaan Miessin jänkään, onnenonkijat katosivat kultamailta ja jäljelle

Yrjö Korhonen (vas) ja Sakari Mäkipuro (oik) kyykyssä tarkastelemassa kalasaalistaan Lemmenjoella.

Sakari Mäkipuro syöttää lintua. Lapintiaiset kesyntyivät niin, että tulivat sisällekkin samaan ruokapöytään. Lemmenjoki.

jäivät vain ne, jotka sopeutuivat ja kantoivat sisässään elinkautisen uskoa ja toivoa. Oppinsa Mäkipurot saivat aikansa parhailta asiantuntijoilta; Heikki Kokko, Niilo Ranttila, Väinö Hoppu, Heikki Pihlajamäki, Veikko Nevalainen, Jukka Pellinen, Ville Keurulainen ja monet muut.

Vuosikymmenien varrella Jäkälä-äytsistä muodostui Mäkipurojen keskeisin kultapuro. Pitkäaikainen valtaus sijaitsi Jäkäläpää-tunturin rinteillä kuruun laskevan pienen puron latvoilla, josta avautui upea näkymä kultaisille tuntureille. Tutuksi tulivat myös Jäkäläkurun kaivinkoneella myllerretty pohja sekä puron suu Maddib Ravasjoella, jossa Ristolla oli pitkäaikainen valtaus sekä Morgamojan kultarikkaat kivikot. Muutama kesä vierähti Miessijoella Niilo Ranttilan opissa ja valtauksella myöhemmin Miessin kuvernementtina tunnetuksi tulleessa paikassa.

Vaikka Mäkipurot ahersivat paljon kultamontuillaan, kulkivat he laajasti Lemmenjoen, Ivalojoen, Laanilan ja Tankavaaran maisemissa sekä muualla Inarin Lapissa. Viljo dokumentoi kynällä ja kameralla kokemaansa keräten tuhansia arvokkaita kuvia sodan raunioista nousevan maan ja kansan elämästä. Erityisen arvokkaita ovat mustavalko- ja värikuvat Lemmenjoen kullankaivajien arjesta, tapah- tumista ja upeista maisemista. Hän tutustui myös muihin kullankaivualueisiin Ivalojoella, Laanilassa ja Tankavaarassa. Näitä kuvia hän käytti kirjoissaan ja monissa lehtijutuissaan, ja ne loivat pohjaa kultahistorian jatkolle ja 1970-luvulla koetulle uuden kullankaivun kasvulle. Viljon kirjat toivat monta uutta onnen etsijää Lapin kultamaille.

Sakke ja Risto tekivät kala- ja kullanetsintäretkiä Vaskojoelle, Kietsimätunturille, Vajjoelle, Saariselän Suomu-, Kopsus- ja Jaurujoelle. Kullankaivu ja Lapin luonto syöpyivät lähtemättömästi heidän sieluunsa ja elämäänsä.

Sakke rahoitti kullankaivulla taideopintojaan Helsingin Ateneumissa. Kulttuuri ja taide eli väkevänä Mäkipurojen kotona Jyväskylässä, Helsingissä, Oulussa. Sen seurauksena Sakke etsi yhtä intensiivisesti Lemmenjoen kultaahipuja kuin tietään ja tyyliaan taiteilijana. Risto oli puolestaan hiljainen sillanrakentaja ja mie-tiskelijä, joka viihtyi pitkään yksinään tehden valtauksella työtä, tutki luontoa ja keräsi sen antimia.

Mäkipurojen perheessä oli neljä lasta Sakari, Leila, Lassi ja Risto. Kultakuume ei tarttunut kaikkiin, mutta jokainen kävi tutustumassa kullankaivuun ja Lapin luontoon. Mukana oli myös äiti Hanna sekä myöhemmin kolmas sukupolvi.

Viljo Ilmari Mäkipuro (vuoteen 1918 saakka Mäkinen), 26.1.1899 Hartola – 23.1.1982 Salo. Kirjailija ja toimittaja: Keskiuomalainen, Sisä-Suomi, Ajan Sana, Kaiku, Pohjois-Suomen Sanomapalvelu ja Pohjois-Suomi. Kymmenkunta kirjaa, joista kolme Lapin kullankaivusta: Lapin kultaa 1951, Lemmenjoen kultasatu 1965 ja Kulta-Lappia ja kullankaivajia 1975. Muita kirjoja mm. Oulu - Pohjolan valkea kaupunki, Tuuletusta nykykirjallisessa lastenka-marissa, Eivät muistojemme lehdet kuole, Köyhiä ritareita, Sanan ruista. Asui muun muassa Hartolassa, Jyväskylässä, Sysmässä, Helsingissä, Kemissä, Oulussa ja Salossa. Valtauksia vv. 1952–1976 Lemmenjoen Kotaojalla, Hukka-
ojalla, Jäkälä-äytsissä ja Pohjoiskurussa. Viljo oli tunnettu ja arvostettu kulttuurivaikuttaja ja hänen oma sekä ystäväpiiriin vaikutus lasten elämänvalintoihin oli merkittävä. Hänen tuttavapiirinsä kuuluivat mm. Uuno Kailas ja Elmer Diktonius. Kirjoittajana hän käytti nimimerkkejä ”Kolistimen Ukko” ja ”Ville Maara”.

Eero Sakari Mäkipuro, 15.9.1930 Jyväskylä – 12.6.1991 Salo, taiteilija ja opettaja, kullankaivajana Lemmenjoella 1951–1990. Sakke kävi koulua Oulussa koulutovereina muun

Viljo Mäkipuron kuvakokoelma Kultamuseolla

Kultamuseo sai toimintansa alkuaikoina, 1970–80-lukujen taitteessa, suuren hieman yli tuhannen kuvan lahjoituksen Viljo Mäkipuroilta kirjeen kera. Entinen museonjohtaja Inkeri Syrjänen muistelee, kuinka Viljo kirjeessä kertoi haluavansa lahjoittaa kuvat Kultamuseolle. Syrjänen kertoo filmien olleen nitraattifilmejä, joten ne olivat paloherkkiä. Siksi niistä teetettiin kopiot eli negatiivit ja diat Oulun maakuntamuseolla, jonka valokuvaaja Paavo Hiltunen teki ne heidän koneellaan. Nämä kuvat digitoitiin myöhemmin 2000-luvun alussa silloiseen Kultamuseon tietojärjestelmään, negatiivit ja diat luetteloiitiin erikseen, vaikka suurin osa niistä onkin aiheen puolesta samoja. Kultamuseon siirryttyä uuteen eKuva-tietojärjestelmään vuonna 2012 konvertoitiin sinne myös Mäkipuron kokoelman kuvia.

Muutamia vuosia sitten Kultamuseo sai vielä lisää Mäkipuron kuvia. Ne tulivat Rovaniemeltä Lapin maakuntamuseolta. Heille edesmenneen Sakari Mäkipuron leski Varpu oli lahjoittanut miehellään olleita Lappia käsitteleviä valokuvia, jotka isänsä Viljo tai Sakari itse oli ottanut. Näistä kultaan tai kultahistoriaan liittyvät kuvat maakuntamuseo välitti Kultamuseolle ja Mäkipuron kuvakokoelmamme kasvoi vajaalla 200 kuvalla. Tällä hetkellä tuossa kokoelmassa onkin tietojärjestelmään luetteloituja kuvia jo noin 1250 kappaletta. Osa näistä kuvista on julkisesti katseltavissa myös arjenhistoria.fi-sivustolla, joka on Akseli-konsortion museoiden yhteinen verkkoportaal.

Erkki Koiviston kämpän edustalla Lemmenjoella vuonna 1964. Vas. Niilo Ranttila, Niilo Raumala, Veikko Nevalainen, Heikki Halminen, Heikki Pihlajamäki, 2. oik. Viljo Mäkipuro, oik. Aulis Kajanto. Edessä vas. Jaakko Isola, Kaarina Jomppanen ja Väinö Hoppu.

muassa Paavo Rintala ja Eeli Aalto. Koulun jälkeen hän etsi itseään metsätöissä, kemistiharjoittelijana, valokuvaalikkeessä, kullankaivussa ja aloitti taideopinnot v. 1956 Suomen Taideakatemia koulussa Helsingissä. Kultaa hän kaivoi joka kesä usein veljensä Riston ja isä Viljon kanssa. Hänen työtahtinsa oli kuusi päivää kullankaivua ja yksi päivä maalaimista viikossa. Taiteilijana Sakke etsi itseään ja sai vaikutteita surrealismista, kubismista, symbolismista, mystiikasta, Lapin luonnosta ja maisemista. Vuodesta 1965 Sakke asui Salossa toimien myös taideaineiden opettajana ja oli aktiivinen taideyhteisöissä. Hänelle

myönnettiin taiteilijaeläke v. 1992 ja hän kuoli samana vuonna 61-vuotiaana. Salon Taide museo julkaisi 2008 kirjan "Sakari Mäkipuro, taiteilija ja kullankaivaja", ja järjesti näyttelyn hänen tuotannostaan.

Risto Juhani Mäkipuro, 3.9.1940 Oulu – 23.5.2016 Espoo dipl. insinööri, siltasuunnittelija, kullankaivajana Lemmenjoella 1951–2015. Risto syntyi Oulussa nelilapsisen perheen nuorimmaksi. Oulussa hän kävi koulunsa ja opiskeli rakennusinsinööriksi erikoistuen siltojen suunnittelijaksi. Koulun ranskan kielen opintojen pohjalta hän työskenteli Ranskassa, Afrikassa ja monessa muussa maassa saavut-

taen maailmanmainetta puusiltojen suunnittelijana. Hänen asiantuntemustaan käytettiin paljon myös Suomessa muun muassa telaitoksen rakennusprojekteissa. Yksi viimeisimmistä Riston suunnittelemissa puusilloista valmistui hotelli Kaksilauttasan Joulupukin valtakuntaa Kultaojalle. Ensimmäisen kerran Risto tuli Lemmenjoelle 11-vuotiaana ja viimeksi hän oli valtauksellaan Morgamojalla Hirvikurun alapuolella kesällä 2014. Sitä ennen hän kaivoi kultaa Miessijoella, Jäkälä-äytzin latvoilla ja alajuoksulla. Risto oli hiljainen, yksinäinen uurastaja, joka osasi nauttia Lapin luonnon kauneudesta ja antimista.

Risto oli taitava puhuja ja kirjoittaja, jota kuultiin kullankaivajien tapahtumissa muun muassa eduskunnassa syksyllä 2013. Kullankaivajain liiton kunniajäseneksi hänet nimettiin v. 2002. Tapasin Risto viime vuosina silloin tällöin kaduilla ja poluilla Espoon Matinkylässä, jossa asuimme. Ehdimme olla muutaman kerran hyttikavereita kullankaivajien seminaarimatkoilla ja kannustin häntä kirjoittamaan muistelmiaan jatkoksi isänsä kirjoilla. Muistiinpanoja kertyi paljon ja valmista tekstiäkin, mutta työ ja elämä jäivät kesken.

Risto sai viimeisen leposijansa Lemmenjoen maisemiin. Poika Joel ripotteli tuhkat tunturin tuuleen kesäkuussa 2016. Joel on ollut mukana kullankaivussa, mutta ei aio jatkaa isänsä ja isoisänsä kullankaivua.

Yhteistä Mäkipuroille oli rehellisyys ja vaatimattomuus. Heillä oli kyky ja taito tarkkailla maailmaa, luontoa ja kanssakulkijoita persoonallisella tavallaan, olla aidosti mukana eteen tulevissa tilanteissa ja luoda niistä oma kuvansa kameralla, kynällä ja siveltimellä. Heille riitti uskoa Lapin kultaan yhteensä lähes 140 vuotta. Siihen ei riittänyt toivo rikastumisesta, pikemminkin sopeutuminen ja sen oppiminen, että kullankaivun viehätys ei ole löytymättömissä hipuissa vaan luonnon rau-

hasa, vaatimattomassa elämässä, ystävien ja itsensä löytämisessä.

Olen elämälle kiitollinen, että ehdin heihin tutustua. Paljon jäi kysyttävää ja opittavaa! ●

Seppo J. Partanen

Risto ja Sakari Mäkipuro rännittämässä Lemmenjoella kesällä 1953.

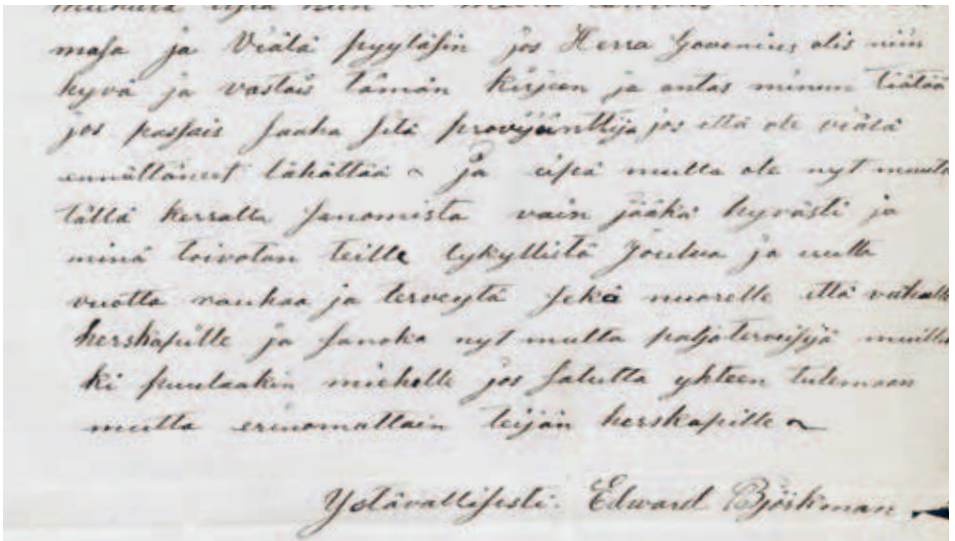
Arkistojen kätköistä: LYKYLLISTÄ JOULUA 144 VUODEN TAKAA

Nykysin voi joulun ja uuden vuoden toivotuksetkin lähettää sähköisesti: tekstiviestinä, some-viestinä tai sähköisenä joulukorttina. Toki perinteisiäkin joulutervehdyksiä lähetetään maassamme edelleen 20-30 miljoonaa kappaletta joka vuosi.

Oheissa oleva yhden kirjeen viimeinen sivu vie meidät kuitenkin 144 vuoden taakse joulunalusaikaan. Kyse ei ole kortista, vaan kirjeestä. Kolmisivuinen kirje liittyy Lapin ja Ivalojoen kultahistoriasta tuttuihin nimiin: Edward Björkmaniin ja kauppias K.A. Goveniuk-

seen. Raahessa 5. joulukuuta 1872 päivätyssä kirjeessä Björkman kertoo Goveniukselle kuulumisiaan ja esittää pyyntöjä sekä lopuksi hyvän joulun ja uuden vuoden toivotukset. Käsiälä on kirjeessä melko selkeä, mutta alla toivotusosuus vielä kursiivilla:

"... ja eipä mulla ole nyt muuta tällä kerralla sanomista vain jääkä hyvästi ja minä toivotan teille lykyllistä Joulua ja uutta vuotta rauhaa ja terveyttä sekä nuorelle että vanhalle herskapille ja sanoka nyt multa paljo terveisiä muillekki puulaakin miehelle jos satutta yhteen tulemaan mutta erinomattain teijän herskapille." ●

KULTAISTA
UUTTA VUOTTA
2017!

TOIVOO KULTAMUSEON VÄKI

SYMPOSIUM: KULTAA, IRIDIUMIA, KORUNDIA JA HANKKEITA SEKÄ KANSANNÄYTYITÄ s. 13

TULLOSSA: TALKOOT LEMMENJOELLA KESÄLLÄ 2017 s. 9

MÄKIPUROT – 65 VUOTTA LEMMENJOEN KULTAHISTORIAA s. 27

KULTAMUSEO MUKANA LEMMENJOEN KULTAREITTI -HANKKEESSA s. 11